

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.P. Valerii Reginaldi Bvrgvndi Seqvani E Societ: Iesv,
Praxis Fori Poenitentialis**

Ad Directionem Confessarii, In Vsv Sacri sui muneris ...

Regnault, Valère

Mogvntiæ, 1617

Cap. 20. De iure cononico,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78322](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78322)

lium, & personarum singularum, id est, status quibus pars tantum eorum, qui legislatoris ditioni subsunt, ligantur eo i- pso, quod incorporati sint certis personarum collegio. Nam talibus statutis, dummodorationabilia sint, in nullo derogari per nouam constitutionem; nisi id in ea expre'se caueatur, vt solet per clausulam derogatoriam *Non obstantibus, &c.* Ita ha- betur ex cap. 1. De constit. in 6. Vbi tamen glossa admonet, cum statuta specialia idem disposuerint ac ius illud commu- ne, quod per legem nouam abrogatur, ipsa simul cum eodem iure abrogari: vt si Episcopus sua synodalia statuta ex iure communi sumat; statuatue idem ac ius aliquod commune: & à Summo Pontifice feratur lex noua, annullans id ipsum ius, annullabit pariter eiusmodi statuta. Idem etiam in verbo *Lex*, habet Syluester num. 26. & 27. Atque admonet abro- gationem legis prioris per posteriorem contrariam, non impediri ex eo, quod illa ipsa prior contineat clausulam derogatoriam legi in contrarium ferendæ: quia cum Prin- ceptus omnes suas leges scire, & in scrinio pectoris sui habere censetur, ex cir. cap. 1. De const. in 6. sicut legem, ita & illius derogationem abrogare censendus est, constituendo legem contrariam.

Ceterum cum lex noua tantum est diuersa, non autem contraria priori; vtraque seruanda est. Item cum legis abrogatio maiore de causa fieri debeat, quam dispen- satio; licet in omnibus legibus humanis iusta causa dispen- sandi possit se offerre: alique tamen Ecclesiasticæ leges dan- tur tam sanctæ, tamque vsu receptæ, vt nulla possit esse causa sufficiens & iusta eas abrogandi: quibus est lex de ieiunio Quadragesimali. Denique cum lex non obliget nisi ex Principis voluntate; hac mutata in contrarium, lex ipsa sta- tim vim suam amittit, abrogaturue. His ad pleniorum intel- ligentiam, qui vult, poterit adiungere tradita ab Azorio in 1. part. moral. institut. libro 5. cap. 16. ab initio vsque ad qua- sitionem 8.

De irritatione denique legis notandum est: legem irritari posse, tum à Superiore legislatoris nolendo eam confirma- re; vt si rex legem à Senatu, aut gubernatore alicuius provin- ciæ sibi subiectæ, vel Summus Pontifex ab Episcopali synodo constitutam qualifaret. Id quod attigit Sotus in lib. 1. De iust. & iure qu. 7. art. 3. Tum etiam ab inferioribus & subditis, non recipiendo latam legem. Quam non receptionem impedire ne lex vim obligandi obtineat, patet per ea quæ antedicta sūt in num. 160. & quatuor sequentibus. Tantum adde, quod et- si potestas Principis sit à populo, quam hic illi supra se dedit, vt ea vteretur ad vtilitatem, non autem abuteretur ad destru- ctionem ipsius; ideoque populus ipse non teneatur accepta- re statim eam Principis legem, quam dubium est iniustam ef- se; possitque repudiare aperte iniustam, at tamen legem quæ constat iustam esse, teneatur statim acceptare, quia postquàm transtulit suam potestatem in Principem, debet esse illi subie- ctus in omnibus manifestè iustis.

TITVLVS II.

De humana lege scripta.

Hve pertinet explicatio eorum quæ in genere nota esse conuenit de iure, tum canonico, tum ciuili: quorum illud leges humanas Ecclesiasticas, & hoc ciuiles complecti- tur.

CAPVT XX.

De iure Canonico.

SVMMARIVM.

200 Principia iuris Canonici assignata à Gratiano.

201 Ius Canonicum accipitur dupliciter: nempe generaliter, & pro- prie.

202 Proprie acceptum pro doctrina quæ traditur in scholis, distinguitur quinque partibus.

203 De prima quæ est Decretum Gratiani quomodo distinguitur, ci- tarique solet.

204 Methodus quæ Gratianus procedit in suo decreto.

205 Modus citandi ceteras iuris Canonici partes.

206 Methodus seruata in earum compilatione.

207 Quæ sit obligatio contentorum corpore iuris Canonici.

208 Iuris Canonici doctrina, sacraque Theologia ad institutum no- strum necessaria.

De iure Canonico tractat Gratianus distin. 15. & alioque sequentibus eiusque principia prima assignat. Primò, sacram Scripturam, contentam veteris & noui Testamenti libri; quorum catalogus traditur in quarta sessione Concilij Trident. Secundò, traditiones Apostolorum, quæ ex San- ctorum Patrum scriptis collectæ, in Ecclesia Catholica reci- piuntur: de quibus habetur decretum Gelasij Papæ in citata distin. 15. cap. vlt. Teriò, Canones Apostolorum: de quibus Gratianus ipse agit in quatuor primis capitibus distin. 16. Quod autem in cap. 1. illos ex Hierodoro dicit apocryphos: Tur- rianus in lib. 1. pro iisdem Canonibus cap. 15. non de illis quos Ecclesia recipit, sed de aliis confictis ab hæreticis intelligen- dum esse ostendit. Quartò, Concilia generalia de quibus idè Gratianus distin. 15. cap. 7. & distin. 16. à cap. 5. & distin. 17. Quintò, Concilia provincialia, de quibus distin. 18. eorum- que plura commemorantur in præced. distin. 16. cap. Pri- ma annotatio Sextò, Decretales epistolæ Summorum Pon- tificum: de quibus distin. 19. & 20. Non est autem huius in- stituti de illis disputare aduersus hæreticos: sed ea sumere tan- quam satis communi Catholicorum consensu constituta, & aduersus eosdem Christianæ Religionis hostes, strenuè pro- pugnata à plerisque, vt à memorato Turriano in libris pro Canonibus Apostolorum, & pro Decretalibus epistolis: à Melchioro Cano in locis Theologicis, & ab aliis, præsertim à Bellarm. in tom. 7. Controuerf.

Accipitur autem ius Canonicum nonnumquam latè, vt opponitur iuri ciuili, & complectitur non modo eas Eccle- siasticas leges, quæ per vniuersam Ecclesiam obligant: sed et- iam eas quæ alicuius tantum provincie aut diocesis aut ciui- tatis homines vincunt: quales feruntur à legatis Papæ vel ab Episcopis aliisve qui super alicuius tantum provincie vel diocesis aut ciuitatis homines, iurisdictionem habent spiri- tualem: item quæ à Capitulis vel ab Vniuersitatibus. Vide Syl- u. in verbo *Lex* num. 4. Nonnumquam verò accipitur proprie, pro lege Ecclesiastica obligante vniuersam Ecclesiam: qualis po- test ferri tantum à Papa, cui dictum est in persona D. Petri Matth. 16. Quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis:] vel à generali Concilio, cui accomodat ur id quod in sequent. cap. 18. dicit Dominus, Quæcumque alliga- ueritis super terram, erunt ligata & in cælis.] Hacque accep- tione intelligi potest dictum à Gratiano distin. 18. in in- itio, Concilium provinciale inualidum esse ad definiendum & constituendum: vt sensus sit, eiusmodi Concilij constitu- tionem non obligare omnes, aut certè non obligare nisi à Papa approbatam. Priore autem acceptione ius Canonicum non comprehenditur disciplina: quia est propemodum infi- nitum, mutaturque in dies.

Posteriore verò modo constituit doctrinam quæ ipso no- mine iuris Canonici appellatur: distinetam vt hodie in scholis tradenda proponitur, quinque partibus. Prima est Decretum Gratiani; ex variis Summorum Pontificum & Conciliorum sanctionibus, ac Sanctorum Patrum sententiis concinnatum, sedente Eugenio tertio: qui traditur illud publicis gymnasiis concessisse legendum, aliquotque abhinc annis iussu Gre- gorij 13. emendatum est, ea ratione quæ declarat epistola ad Lectorem eidem operi emendato præfixa, in illius edi- tione.

Secunda pars, sunt Decretales, quas Gregorius IX. opera Raymundi Barcinonensis Pœnitentiarij sui compilauit. De- cretales autem proprie dicuntur, Summorum Pontificum responsa ad aliquorum consultationes vel interrogationes: tanquam sint Epistolæ decernentes veritatem super interro- gatione Summo Pontifici facta.

Tertia pars est Sextus, quem Bonifacius 8. edidit in Con- cil. Lugdun. Quarta pars, sunt Clementinæ à Clemente quin- to editæ, potissimum in Concil. Viennensi; promulgatæ verò ab ipsius successore Ioanne 21. Quinta & postrema sunt Ex- trauagantes quarum viginti sunt constitutiones ipsius Ioan. 21. Cæteræ verò sunt extrauagantes communes diuersorum Summorum Pontificum, quas ediderint post Sexti editio- nem.

De Gratiani Decreto.

205. **P**ro decreti volumine tribus sectionibus distinctum est; quarum prima, centum & vnam distinctiones continet. Secunda causas 36. cum suis questionibus. Tertia tractatum De consecratione quinque distinctionibus absolutum: cumque distinctio vel questio vnaquaeque plures habere soleat Canones; hi solent citari, non per numeros, sed per prima verba ipsorum: nisi quod plerumque primus & vltimus, his suis nominibus, *primi inquam, & vltimi seu finalis*, fere citentur. Quarendi sunt autem in 1. sectione quando cum illis citatur tantum distinctio: vt dicendo distinctio. 1. cap. Omnes leges. Quando vero citantur causa, & questio (quod fieri solet tacito ipso nomine causae, hoc modo 1. quest. 1. cap. Gratia) quarendi sunt in 2. sect. sicut & cum nomini distinctionis additur De penitentia, hoc modo, De penitent. distinctio. 1. cap. Penitentia; per illa verba, De penitentia, indicatur 33. causae eiusdem sectionis questio 3. quae in septem distinctiones diuisa est. Cum autem eidem nomini distinctionis, additur, De consecratione, hoc modo De consecr. dist. 1. cap. Tabernaculum; quarendi sunt in 3. sect.

204. Methodus autem quam in hac doctrina tradenda Gratianus sequitur in volumine Decreti, est; vt postquam 20. primis distinctionibus dixit de iis quae sunt prima illius fundamenta: tum in reliqua parte primae sectionis; tum in sequenti 2. sectione, vsque ad causam 23. agat principaliter de Clericis & eorum variis ordinibus aliisque spectantibus ad ipsos. Ab eadem vero causa, *exceptis septem distinctionibus De penitent.* vsque ad finem eiusdem sectionis, principaliter agat de laicis, & iis quae ad illos spectant: nempe de bello, matrimonio, & aliis: ac demum in septem praedictis distinctionibus De penitentia, & in tota 3. sectione, ac etiam promiscue in duabus praecedentibus, praefertim in secunda, agat de iis, quae spectant ad vniuersos Christianos: cuiusmodi sunt praecipua Dei, & Ecclesiae, peccata, sacramenta, censurae & aliae poenae.

De Decretalibus, Clementinis, & Extrauagantibus.

205. **Q**uae autem ad secundam partem iuris Canonici pertinent, citantur per titulos, qui sunt 185. & per capita, in quae quilibet titulus distinguitur, idque positus primis verbis illorum: vt dicendo De Constitutionibus, Cap. Cognoscentes. Quae etiam modus citandi, seruatur in 3. parte; nisi quod ad distinctionem, Sextus, cum in eo quarendum est quod citatur, exprimitur hoc modo, Cap. Licet De constitutionibus in sexto. Et cum quarendum est in Clementinis aut Extrauagantibus; pro capitulo, nomen Clementinae aut Extrauagantis vsurpatur hoc modo, Clementina Abbates De Relcriptis. In Extrauag. Ioan. 22. Suscepit regiminis. In Extrauaganti Sancta Romana, De elect. Vbi aduertit cum absolute citantur Extrauagantes semper intelligi communes, & plerumque citari etiam addito ipso Communis nomine: vt dicendo in Extrauaganti communi Sancta Romana.

206. Methodus autem fere eandem obseruauit Raymondus Gregorius IX. Penitentiarius in compilandis Decretalibus, & imitatione illius alij in compilandis Sexto, Clementinis, & Extrauagantibus, quam antea Trebonianus obseruauerat in compilando Iustiniani Codice. Nam vt in singulis titulis Codicis, Constitutiones Imperatorum digestae sunt eo ordine, quo ipsi vixerunt: vt primo loco Adrianus deinde sequentium, & vltimo ipsius Iustiniani leges collocentur. Ita in Decretalibus, hic ordo Pontificum seruatur, vt primus omnium sit Alexander III. in quo fere finierat Gratianus: tum sequuntur alij vsque ad Gregor. IX. tunc sedentem. Et quemadmodum primus in Codicibus, est de summa Trinitate, & proximè sequuntur generales de iure: tam scripto, quam non scripto: quibus subiciuntur alij de Magistratibus & horum officiis: tum deinde alij de iis quae ante iudiciorum explicationem fieri debent; postea de iudiciis, ac de rebus quo in iudicium veniunt & postremo de accusationibus ac de criminalibus: ita & in primo libro Decretalium, titulus primus est de summa Trinitate, quem proximè sequuntur tituli generales de constitutionibus, de rescriptis, & de consuetudine: post hos alij de Ecclesiasticorum Magistratum creatione, & ordinatione: postea alij de eorundem officio: & po-

stremo de iis quae ante iudicium expediri tractarique solent vt pacta, transactiones, Aduocati, Procuratores & Arbitri. In secundo libro vero explicatur tota praxis iudiciaria, incipiendo à Iudice & foro competentibus; quod est in omni iudicio primum, vsque ad appellationes quae sunt postremae. In tertio autem libro agitur ante omnia de personis Ecclesiasticis & horum rebus propriis: vt de praebendis, earumque collatione: tum de rebus quae sunt ipsis communes cum laicis: vt de contractibus, testamentis, sepulturis, ac postremo de variis eorum demeritis; vt decimis, iure patronatus, & censibus, quibus interferitur tractatio de quibusdam pietatis officiis: vt de ingressu religionis, de conuersione coniugatorum, de conuersione infidelium, de voto, de statu monachorum, & alia multa de Ecclesiis, earumque consecratione, immunitate & iis quae in Ecclesiis sunt vel fiunt: vt de Baptismo, Eucharistia, Reliquiis. In quarto porro libro De sponsalibus & matrimonio laicissimo tractatur. In quinto demum exponuntur accusationes & poenae delictorum: praecipue eorum quae Ecclesia iudicat, & punit: vt vsura, simonia, haeresis: & vltimo loco sicut in Pandectis ponuntur tituli de verborum significatione, & de regulis iuris.

De obligandi vi eorum, quae continentur corpore iuris Canonici.

207. **S**i quis quaerat, An omnia quae sunt in iure Canonico vim habeant obligandi in conscientia. Respondetur non habere: quia multa abrogata sunt contraria consuetudine, vt videre est apud Sylu. verbo Lex num. 13. multaque Gratianus in decreto loquitur suo sensu, quae communiter non tenentur: vtraque notat idem Syluester. Iam quae in iure ipso Canonico ad peccatum mortale obligent, iudicandum est per ea quae de distinctione peccati in mortale & veniale dicuntur in sequentibus lib. 15. Illud hic monuisse sufficit obligationem iuris Canonici, & magnam esse, & transgressionem illius grauem, iuxta cap. Violatores 25. quest. 1. Atque eam de se extendi ad omnes Christianos, quam acumque potestate aut dignitate polleant; patet per cap. Duo sunt ac multa alia distinctio 96. & per cap. Solite De maiorit. & obediens. & per Extrauag. Vnam sanctam, eod. tit. vbi optima ratio redditur; quod Summo Pontifici istius iuris praecipuo auctori dictum sit generaliter in D. Petro Ioan. 21. Paece oues meas, non singulariter has vel illas: vt intelligeretur vniuersas commississe alienumque eum esse à suo ouili, qui Petrum & successores ipsius non recognosceret Magistros & Pastores.

Non extendi vero ad infideles qui sunt extra Ecclesiam; patet ex Apostolo dicente in priore ad Corinth. cap. 5. Quid mihi est de iis qui foris sunt iudicare, nonne de iis qui intus sunt iudicatis? Nam eos qui foris sunt Deus iudicabit. Quod tamen intelligendum est tantum quoad leges positivas, ac pure Ecclesiasticas: quae ab eis nec consuetudine nec status ipsorum receptae fuerint. Nam quoad illas, quae in se complectuntur ius naturale vel diuinum ipsos adstringens, & quoad illas quae ab ipsis receptae fuerint aliqua consuetudine vel statuto, obligantur & ad culpam & ad poenam.

208. Caeterum vt intelligatur quantum ius Canonicum faciat ad nostrum institutum, notandum est eorum in quibus nos peccare contingit, quaedam ad fidem Catholicam, & quaedam ad mores Christianos pertinere: & horum rursus quaedam esse communia Christianis omnibus, & quaedam propria hominibus diuersorum statuum: atque vtrorumque adhuc quaedam esse iuris naturalis, vt sunt praecipua Decalogi, restitutio, contractus, & eiusmodi alia, quae ratione naturali definiti possunt: quaedam vero esse iuris diuini positiui vt sacramenta: quaedam demum iuris Ecclesiastici, vt sunt quae dicuntur praecipua Ecclesiae & poenae à Superioribus impositae transgredienti aliquam legem siue diuinam siue humanam; item varij personarum ordines, gradus, & officia, multaque alia quorum dispositio à Christo relicta est Superiorum arbitrio.

Accum haec ita sunt: ratione eorum quorum dispositio relicta est Superiorum Ecclesiasticorum arbitrio, nec diuina lege naturali vel positua definitur: doctrina in qua veramur necessario amplectitur ius Canonicum. Etenim nemo est tam temerarius, qui sine aliqua Canonum scientia definire

velit, An. *exempli gratia*, quis in 12. regularitatem aut excommunicationem, aliamve censuram incurrit: An Episcopus in his vel in illis impedimentis dispensare; aut ab his vel illis censuris absolvi possit: An talis in pastorem legitime electus sit, aut rite ad sacros ordines promotus, & sic de multis aliis: in quibus turpiter errare necesse est contempto iure Canonico. Ratione verò eorum quæ ex lege divina vel ratione naturali definiti possunt, sicut *Oratione pertinentium ad fidem*: illa ipsa doctrina amplectitur sacram Theologiam: cuius principia (quibus inaniuntur vt ex proprio munere illa & interpretentur, & aduersus impugnantes tueantur) interna quidem, sunt propositiones supernaturaliter reuelatæ: Externa verò, propositiones naturali lumine notæ, tam Theoreticæ quam practicæ de iis quæ ad Deum ducunt.

CAPVT XXI.

De iure civili.

SVMMARIVM.

- 209 In quo ius civile à canonico, distinguitur potissimum.
- 210 Ius civile subest Canonico.
- 211 Quis potest ius civile condere.
- 212 Diuisio præcipua iuris civilis in constitutionem Principis, Senatufconsultum, ius prætorium, & plebiscitum.
- 213 Diuisio iuris civilis prout in scholis docetur.
- 214 Modus quo citari solet.
- 215 Pleraque leges continet abrogatas, & quasdam non seruandas.

209. **I**us civile à Canonico, vt Panorm. notat ad cap. vltimum De consuetud. num. 5. in hoc potissimum distinguitur, quod cum omnis iustæ legis finis, sit bonum publicum, quod est vel temporale huius vitæ, vel æternum vitæ futuræ: ius civile de se pro fine habeat bonum temporale, quia constituitur per potestatem, quam à natura acceptam, multitudo vel sibi retinuit, vel in alium vnum, aut plures transfudit ad conferuandum id ipsum temporale bonum commune. Ius Canonicum verò pro fine habeat bonum æternum; quia constituitur per potestatem supernaturalem, quam *clauum vocant*, à Christo datam & institutam, vt Christiani dirigeantur ad eam, quam ab ipso sperant, æternam salutem. De qua re plura Franciscus à Victoria in relect. 1. De potestate Ecclesiæ: & Nauarr. in comment. de finib. humanorum actuum, ille quæst. 3. & hic num. 29.

210. **V**nde patet merito in distinctione decima per rotam, Gratianum statuere, ius civile subest iuri Canonico: quando quidem non modo bonum æternum maius est & melius quam temporale: sed etiam ordinauit Christus vt temporalia subessent æternis, pro hisque illa etiam contemnerentur. Quare cum duæ dictæ potestates condendi ius, in Ecclesia Christiana sint tanquam in vno corpore Christi mystico, nõ est dubium quin in eadem (in qua tam laici quam Ecclesiastici, Christo tanquam membra vni capiti vniuntur) ius per civilem potestatem constitutum debeat, congruenter antedictæ Christi ordinationi, subesse iuri Ecclesiastico: nempe tanquam felicitatem solum temporalem respiciens; ei quod ad æternam felicitatem conducit. De qua re adhuc videri potest à Victor. in cit. relect. quæst. 6. & Sotus in 4. distinct. 25. quæst. 2. art. 1.

211. **I**am ius civile condere, legemve civilem ferre, eatenus quibus dominus temporalis potest in suis terris, quatenus iurisdictionem ad id obtinuerit, siue ex iure, siue ex consuetudine. Nam vt Syluester in verbo Lex nu. 4. annotat ex Baldo: quantum quis habet de iurisdictione, tantum habet de auctoritate condendi legem vel statutum; neque ea vltimus extenditur; nisi ij quorum interest consentiant. Quo consensu interveniente, lex condita, etiam à non habente iurisdictionem iurisdictionem, obligate potest. Sic enim Franc. à Victor. in relect. De potestate civili num. 23. ait leges quæ sunt conuenientes Reipub. obligate, etiam si ferantur à Tyranno: non quidem, quia à Tyranno lata; sed quia ex consensu Reipub. ideo admittæ, quod melius sit illi, tales seruari, etiam si lata à Tyranno, quam nullas seruari tyranno ipso non permittente, vt alie ferentur.

Aduerte autem legitimum Principem qui nullam Superiorem recognoscit posse, nisi consuetudo sit in contrarium, non

requisito populi consensu condere legem: quia esset alioqui subiectus populo, nec omnino liber.

De diuisione iuris civilis.

Iuris civilis plures diuisiones D. Thomas. 1. 2. quæst. 95. art. 1. 4. adfert ex Iudoro: sed inter cæteras notata digna est illa: in constitutionem Principis, Senatufconsultum seu prudentium responsum, ius prætorium seu honorarium, & plebiscitum; sumpta ex diuersitate potestatis publicæ, à qua promanat. Namque potestas ea, vel in vno tantum aliquo residet, secundum formam regiminis, quod appellatur *μοναρχία* seu regnum, vnde est constitutio Principis; vel residet in optimatibus populi, secundum modum regiminis quod dicitur, *ἀριστοκρατία*, id est, optimatum principatus; vnde est Senatufconsultum, seu prudentum responsum: vel residet in paucis diuitibus, & potentibus, iuxta regimen quod dicitur *ὀλιγαρχία*, id est paucorum principatus; indeque est ius prætorium seu honorarium: vel denique residet in populo, iuxta formam regiminis quod dicitur *δημοκρατία*, id est, populi principatus; vnde est plebiscitum. Hodie autem valde evarium est ius civile in R. p. Christiana. Cuique illud curæ esse debet, quod in sua provincia viget.

212. **O**lim verò circa annum Domini 530. commune pro omnibus prouinciis editum fuit à Iustiniano, quod adhuc hodie in scholis docetur; quodque in hac disciplina (congruenter ei quod in cap. 1. De noui operis nunciacione dicitur factorum statuta Canonum, Principum constitutionibus adiuari: & in cap. Super specula, De priuilegijs, Sanctam Ecclesiam, legem secularium non respicere famulatum) frequenter vsurpatur: præsertim cum de rebus temporalibus difficultas decidenda occurrit. Quapropter paucis declarandum est quibus partibus distinctum sit, & quomodo vnaquæque pars, & quæ ad eam pertinent, citari soleant.

Habet igitur tres partes principales. Prima dicitur Digestum, Græcè *πρωτεύδης* continens 50. libros diuisos in tria volumina: nempe in D. g. s. t. m. D. g. s. t. m. vetus, Infortia. n. m. & Digestum nouum. Secunda dicitur Codex, continens nouem libros. Tertia dicitur Volumen, & complectitur primò tres libros vltimos Codicis 10. 11. 12. deinde Authentica seu Nouellas constitutiones: tertio, librum seu Vfus feudorum: quarum Institutiones.

214. **Q**uæ autem ad primam & secundam partem spectant, tacito librorum nomine citantur per titulos, leges, & paragraphos: quando sicut vnaquæque earum plures titulos habet, sic quisque titulus plures leges complectitur, quod fere semper fit: & vnaquæque lex plures habet paragraphos, quod nonnumquam, *varijs t. amen*, vsuuenit. Atque ad iudicandum Digestum vsurpatur communiter aut litera D, aut duplex ff. aut litera Græca σ : & ad iudicandum Codicem, litera C. Quibus subiungitur siue Digesti siue Codicis titulus, in quo habetur id quod citatur: tum deinde literalis, indicans legem, cuius prima verbalis loco numeri vt plurimum exprimitur, excepta primâ & vltimâ, quæ per ipsa primâ & vltimâ seu finalis nomina, sæpius notantur; & ad extremum ponitur signum in formam duplicis SS, inflexi hoc modo s. ad iudicandum paragraphum, si lex plures habeat: vt cum citamus, Ius naturale est, quod natura omnia animalia docuit ff. De iustitia & iure l. n. s. Ius naturale. Ex illis autem quæ habentur in Volumine, tres vltimi libri Codicis citantur eod. modo quo alij, nisi quod addatur numerus libri dicendo v. g. Cod. De iure fisci leg. 1. libro 10. Authentica verò citantur dupliciter vt notat & explicat Syluester in verbo Lex quæst. 2. sub finem: non modo præfigendo titulo nomen Authenticae ad hunc modum, in Authentica De lenonib. s. Sancimus: & in eodem addita collatione ad hunc modum, in Authentica Vt facta nonne constitutiones, collat. 5. Vbi aduerte obiter, ex eodem Syluester, Authentica in feminino genere dici de lege, seu constitutione nouella: Authenticum verò in neutro genere, dici de libro eorumdem constitutionum. Altero modo citantur proponendo ex Cod. aliquid sub nomine Authenticae, vt si dicatur Cod. De Episcopis & Clericis, Authentica Statimus: & tuncque quod citatur non est quærendum in Authentica quæ comprehenduntur Volumine; sed in Codice sub titulo allegato. Vide eundem Syluestrum. Liber denique feudorum & Institutiones, citantur expresso nomine ipso-